

سوگند با قسامه چه تفاوت‌هایی دارد؟

مطابق قانون مجازات اسلامی برای اثبات جرم از دلایلی مانند اقرار، شهادت و... استفاده می‌شود.

مطابق قانون مجازات اسلامی برای اثبات جرم از دلایلی مانند اقرار، شهادت و... استفاده می‌شود. ممکن است این سؤال پیش آید که اگر کسی دلیل کافی برای اثبات وقوع جرم از سوی شخص دیگر یا برای اثبات بی‌گناهی خود در اختیار نداشته باشد، آیا می‌تواند با قسم خوردن ادعای خود را ثابت کند؟

به گزارش «تابناک» پاسخ این است که جرائمی که مجازات آن‌ها از نوع حدّ یا تعزیر باشد (مانند سرقت، روابط نامشروع و...); به وسیله سوگند نفی یا اثبات نمی‌شود، و فقط قصاص، دیه، ارش (دیه ی غیرمعین که توسط کارشناس تعیین می‌شود) و ضرر و زیان ناشی از جرم ممکن است با سوگند اثبات گردد. (ماده ۲۰۸ ق. م. ا.)

شرایط و نحوه ادای سوگند

سوگند به معنای گواه قرار دادن خداوند بر درستی ادعای اداکننده سوگند است. (ماده ۲۰۱ ق. م. ا.) برای آن که کسی بتواند در دادگاه سوگند یاد کند، لازم است که ابتدا دادگاه فراری در این مورد صادر کند و سپس اداکننده سوگند با ذکر نام خداوند متعال (به لفظ جلاله والله، بالله، تالله) مطلب خود را بیان کند. اگر اداکننده سوگند غیرمسلمان باشد، نام خداوند را به زبانی که خود صحبت می‌کند، بیان می‌نماید. (ماده ۲۰۳ ق. م. ا.) برای آن که سوگند معتبر و مؤثر تلقی شود، سوگندخورنده باید عاقل، بالغ و مختار باشد. (ماده ۲۰۲ ق. م. ا.)

در صورتی که سوگند مطابق مقررات ادا شود، دادگاه به نفع سوگندخورنده حکم صادر می‌کند. البته اگر ثابت شود که سوگند دروغ بوده یا این که اداکننده سوگند شرایط قانونی را نداشته است، به سوگند مزبور ترتیب اثر داده نمی‌شود. (ماده ۲۱۰ ق. م. ا.) هم چنین سوگند فقط نسبت به طرفین دعوا و قائم مقام آن‌ها مؤثر است و تأثیری در حق اشخاص ثالث ندارد. (ماده ۲۰۷ ق. م. ا.)

قسامه

گاهی پیش می‌آید که قاضی پس از بررسی‌های قضایی علم و یقین بر گناه کاری یا بی‌گناهی متهم پیدا نمی‌کند، ولی اوضاع و احوال حاکم بر قضیه به گونه‌ای است که حدس‌های محکمی می‌زند که اصطلاحاً به آن «ظن» گفته می‌شود. برای مثال تصور کنید شخصی کشته شود و فرد دیگری با چشمان وحشت زده و دست‌های لرزان در کنار جنازه ی او ایستاده باشد و یک چاقوی خونی نیز پیش پای وی بر زمین افتاده باشد. در این حالت هیچ کس این فرد را در حال کشتن مقتول ندیده، ولی صحنه به گونه‌ای است که باعث ایجاد ظن و احتمال ارتکاب قتل از سوی همین شخص می‌شود. این حالت را در اصطلاح حقوقی «لوث» می‌نامند. (ماده ۳۱۴ ق. م. ا.) در چنین حالتی قانون‌گذار به قاضی اجازه داده تا برای رفع ظن مراسم قسامه را اجرا کند.

قسامه عبارت از سوگند‌هایی است که در صورت فقدان ادله دیگر غیر از سوگند منکر و وجود لوث، شاکی برای اثبات جنایت عمدی یا غیرعمدی و متهم برای دفع اتهام از خود اقامه می‌کند. (ماده ۳۱۳ ق. م. ا.) البته ضرورتی ندارد که اداکننده سوگند، خود شاهد ارتکاب جنایت بوده باشد و علم وی به آن چه بر آن سوگند یاد می‌کند، کافی است. (ماده ۳۴۰ ق. م. ا.) ولی لازم است اداکنندگان سوگند از کسانی باشند که احتمال اطلاع آنان بر وقوع جنایت، موجه باشد. (ماده ۳۴۲ ق. م. ا.) اگر پس از صدور حکم، بطلان همه یا برخی از سوگند‌ها ثابت شود مانند آن که برخی از اداکنندگان سوگند، از سوگند خود برگردند یا دروغ بودن سوگند یا از روی علم نبودن سوگند، برای دادگاه صادرکننده حکم ثابت شود، رسیدگی قضایی دوباره از سر گرفته می‌شود. (ماده ۳۴۶ ق. م. ا.)

نحوه اجرای قسامه

هرگاه وضعیت لوث حادث شود، ابتدا از متهم خواسته می‌شود که برای رفع اتهام از خود، اقامه دلیل کند. اگر دلیلی ارائه شود، نوبت به قسامه شاکی نمی‌رسد و متهم تبرئه می‌گردد. در غیر این صورت شاکی می‌تواند اقامه قسامه

کند یا از متهم درخواست قسامه نماید. (ماده ۳۱۷ ق.م.ا.) حال اگر شاکی اقامه قسامه نکند و از مطالبه قسامه از متهم نیز خودداری ورزد، متهم در جنایات عمدی، با تأمین مناسب و در جنایات غیرعمدی، بدون تأمین آزاد می شود. لکن حق اقامه قسامه یا مطالبه آن برای شاکی باقی می ماند. (ماده ۳۱۸ ق.م.ا.) در مواردی که تأمین گرفته می شود، حداکثر سه ماه به شاکی فرصت داده می شود تا اقامه قسامه نماید یا از متهم مطالبه قسامه کند و پس از پایان مهلت از تأمین أخذشده رفع اثر می شود. (تبصره ذیل ماده ۳۱۸ ق.م.ا.)، اما اگر شاکی از متهم درخواست قسامه کند و وی حاضر به قسامه نشود، به پرداخت دیه محکوم می شود و اگر اقامه قسامه کند، تبرئه می گردد و شاکی حق ندارد دوباره علیه او ادعایی مطرح کند. (ماده های ۳۱۹ و ۳۲۸ ق.م.ا.)

نصاب قسامه

در قتل عمد باید ۵۰ نفر از خویشاوندان و بستگان مرد شاکی قسم بخورند که متهم قاتل است یا از قاتل بودن او اطلاع دارند. خود شاکی نیز (خواه مرد باشد یا زن) می تواند جز ۵۰ نفر باشد. اما دیگر سوگندخوردگان نمی توانند زن باشند. تعداد لازم سوگند برای اثبات قتل غیرعمد نیز ۲۵ نفر است. تعداد سوگند لازم برای اثبات دیه جراحات نیز بر حسب مقدار دیه متفاوت است و بین ۱ تا ۶ قسم می باشد.

باید توجه داشت که هیچ یک از قسم خوردگان برای اثبات قتل (خواه از نوع عمدی و خواه غیرعمدی) نمی تواند بیش از یک بار قسم بخورد؛ بنابراین تعداد افراد اهمیت دارد. اما در سایر جنایات (اعم از عمدی و غیرعمدی) تعداد قسم ها مهم است و در نتیجه یک فرد می تواند سوگند خود را تکرار کند تا به نصاب لازم برسد.

نکته پایانی این که قسامه و سوگند جزء آخرین ادله است و تنها وقتی قابل استناد است که هیچ یک از ادله ی دیگر (اقرار، شهادت) موجود نباشد و در صورت تعارض بین آن ها، اقرار و شهادت بر قسامه و سوگند تقدم دارد. (ماده ۲۱۳ ق.م.)